

Recensie: Tosca ★★1/2**1/2

De Munt Brussel
vrijdag 11 juni 2021

foto © Karl Forster

Recensie:

De coronapandemie zorgde ervoor dat een massa aantal evenementen uitgesteld werd of geannuleerd. Tosca in de Munt is een van de uitzonderingen. De productie stond initieel namelijk op de planning voor oktober 2022 maar werd dus vervroegd. Dat betekent een kortere productietijd, scherpere deadlines (voor zowel het kledingatelier, het decor dat uitbesteed werd, orkest, koor, solisten en technische crew om alles tijdig in orde te krijgen). Daar bovenop komen ook nog eens de beperkingen door de sociale afstand die gewaarborgd moet blijven (niet bij de solisten want die vormen een bubbel), maar wel bij de koorleden en het orkest. Je kan dus gerust spreken van een huzarenstukje waar de Munt het einde van seizoen 2020-2021 mee afsluit. Al is het wel een live voorstelling waar we bijna constant een 'ja, maar'-gevoel bij hebben.

Eerst en vooral krijgen we geen symfonisch orkest aan het werk te horen, wel een fel gereduceerd, tot zo'n dertig man, dat met alle social distancing maatregelen in acht genomen nog in de orkestbak past. Dat betekent ook dat Puccini's partituur uit 1887 opnieuw georchestreerd werd voor deze kleinere bezetting. Frédéric Chaslin nam die taak voor zijn rekening. Die bijzonder ingrijpende ingreep pakt goed uit bij een van de aria's van deze opera: 'Vissi d'arte' dat door die kleine bezetting aan intieme kracht wint. Maar wanneer bv. de schilder Mario gefusilleerd is in het derde bedrijf, mist het orkest power, ook wanneer de jaloezie overigens bovendrijft (door een waaier) op het einde van het eerste bedrijf.

Een andere grote ingreep die noodzakelijk was om aan de huidige protocollen en veiligheidsvoorschriften in coronatijden te voldoen, was om het koor vanuit de repetitieruimte te laten zingen. Dat horen we live maar weliswaar via de luidsprekers in de schouwburg. Voordeel daarvan is dat het in surround te horen is. Nadeel is dat het net zoals bij het kanonschot opvalt dat dit versterkte geluiden zijn die overigens qua volume niet helemaal matchen met wat we live te horen krijgen op scène.

Deze productie van Tosca die Rafael R. Villalobos in zijn Muntdebuut last minute dus mocht regisseren, toont twee casts. De première was voor de lyrische cast, de alternerende bestaat bijna uitsluitend uit Italianen. De Griekse sopraan Myrto Papatanasiu zet een degelijke Tosca neer en weet zoals gezegd te overtuigen met haar versie van 'Vissi d'arte' dat op stevig applaus en bravi kon rekenen nadat we het lied te horen hadden gekregen. Maar in het eerste bedrijf zet ze soms te veel kracht op haar stem, wellicht uit gewoonte omdat ze over een symfonisch orkest moet zien te geraken met haar stem. Alleen is dat in dit geval een fel gereduceerd orkest onder leiding van de Franse dirigent Alain Altinoglu waardoor ze volgens ons in die hoge noten spaarzamer mocht zijn qua volume. De Tsjechische tenor Pavel Cernoch klonk dan weer in dat eerste bedrijf in de hoogte behoorlijk nipt, ja zelfs wat gescrepeerd (al dan niet omwille van de premièrestress). Daar tegenover staat dan weer wel dat ie het bekende thema 'E lucevan le stelle' feilloos bracht in het tweede deel. De enige die consequent goed zong was dan ook " ironisch genoeg " de slechterik van dienst in het verhaal: de Franse bariton Laurent Naouri die de rol van baron Scarpia voor het eerst voor zijn rekening neemt.

Tosca is eigenlijk een lineair verhaal. Twee mannen zijn verliefd op Tosca (de kunstschilder Mario en baron Scarpia) en uiteindelijk draait dat uit op 2 zelfmoorden, 1 moord en 1 executie. De gevangene Cesare Angelotti (de Servische bas Sava

Vemic in zijn Muntdebuut) is namelijk ontsnapt uit de Engelenburcht. Het hoofd van de Romeinse politie, baron Scarpia is naar hem op zoek. Mario wordt aangehouden. Tosca vertelt onder druk en om Mario te redden de schuilplaats van Cesare Angelotti. Maar wanneer ze hem vinden, blijkt ie zelfmoord gepleegd te hebben. Tosca reageert razend en steekt de baron neer die haar verteld heeft dat Mario gered zal worden. Dat er namelijk een slechts een schijnexecutie zal plaatsvinden. Maar dat blijkt gelogen en er zitten dus geen losse flodders in de wapens van de beulen. Mario sterft waarop Tosca zich van het leven berooft en stelt dat God zal oordelen over haar en wat Scarpia haar aangedaan heeft.

Rafaël R. Villalobos voegt verschillende lagen toe aan dit nochtans lineaire verhaal. Zo is er uiteraard dat van het geloof, dat vooral in het tweede bedrijf te zien is (de tafel, de kaarsen, het wondermooie rode boetekleed van Tosca, de verwijzing naar de onschuld door vier jonge knapen naakt op te voeren, de Madonna en de andere beelden in de skeletten van nissen in het eerste bedrijf, maar ook de verwijzing naar misbruik van minderjarigen door geestelijken wordt getoond) (€!)

Verder is er nog de Vissi d'arte-lijn waarbij de regisseur refereert naar schilderkunst (de barok van Caravaggio), literatuur, muziek (Dalida's 'Love in Portofino' waarmee het tweede bedrijf opent), en cinema (de SM-scène van Scarpia verwijst naar 'Salò o le 120 giornate di Sodoma' van Pier Paolo Pasolini, maar terwijl je bij zo'n staging donkerte verwacht, wordt dat hier getoond in een cleane witte omgeving waardoor de dreiging ontbreekt). De state of mind van Tosca probeert ie in elk bedrijf uit te lichten, maar dat wordt toch net door het erg lineaire van het verhaal en de niet zo sterk uitgewerkte psyche van het hoofdpersonage in deze opera al snel een maat voor niets. Zeker, in het eerste bedrijf komt ze clichématig (zwarte hoed in zwart pak) en cheesy over. Het tweede leidt haar naar de deconstructie (hier zelfs een laffe daad want ze steekt de baron in zijn rug neer wat niet klopt met het libretto waarin te horen is dat ze hem in zijn hart trof). En in het derde komt de waanzin, het posttraumatische naar boven wanneer ze niet kan geloven wat er gebeurd is.

Italië en dan vooral Rome is aanwezig in het decor van de Italiaan Emanuele Sinisi die zijn Muntdebuut kent. In een rond draaiend wit decor zien we de drie plaatsen waar alles zich afspeelt op 24 uur tijd: de kerk van Sant'Andrea della Valle, het Palazzo Farnese, dat het appartement van Scarpia is, en de Engelenburcht. In het begin van de voorstelling draaien de decors ons echter iets te veel naar onze zin terwijl al dat draaien in se geen functie of toegevoegde waarde heeft (en ook geen dynamisme aan de vertelling bezorgt) behalve dan wanneer de poorten openen in het eerste bedrijf en de regie zo wel héél erg 1 op 1 gaat.

Deze Tosca legt de focus op het feit dat het hoofdpersonage zowel door de politie als door het geloof moreel gecontroleerd wordt (inclusief het machtsmisbruik dat daaruit voortvloeit waar je als gewone burger nauwelijks wat tegen beginnen kan, ook in onze moderne 'democratische' samenleving is dat overigens het geval). Ze bouwt daarbij een angst op tegenover deze, die angst voor God zit ook vervat in het Nieuwe Testament, terwijl dat eigenlijk niet zo zou mogen zijn. Op het einde beseft ze dat God bestaat, en put ze daar kracht uit. Het Laatste Oordeel zal immers in zijn handen liggen.

Rafaël R. Villalobos doorpikt die controlerende functie door misbruik in de kerk, de politiestaat (de vier doeken met kwijlende vechthondenbekken) en homoseksualiteit die volgens de moraal van deze twee niet past, te tonen. Deze Tosca wil dus naar ons gevoel iets te veel bijkomende lagen toevoegen waardoor sommige regiekeuzes ons wat gekunsteld tot zelfs grotesk over komen.

Het publiek (en sommige collega's) dachten daar kennelijk anders over, te horen aan het enthousiaste applaus na de première. Dat had ook veel te maken met de manier waarop dirigent Alain Altinoglu opkwam, de vuisten in de lucht stekend alsof Frankrijk het EK al gewonnen had. Een overwinningsgevoel heerste dan ook vooral in de Munt

bij. Ã‰en van: eindelijk, we mogen weer. En het is vooral met dat sentiment ook dat wij het statige gebouw langs een zij-ingang verlieten ons bedenkend dat we in normale tijden wellicht deze productie net een onvoldoende zouden gegeven hebben, maar hier echt wel verzachtende omstandigheden ingeroepen mogen worden waardoor we â€“ geheel uitzonderlijk - overgaan tot deliberatie.
< Bert Hertogs >